

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(6)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 472 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati...	196
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications..... 218 Allamurodov Elyor Tursun ugli
	Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini..... 223 Dilrabo Jumanova
	Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar 227 Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li
	Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar 232 Ravshanov Sanjar Tolibjonovich
	Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 235 Saotmuratova Zebo Yuldash qizi
	Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi..... 239 Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi
	Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ... 244 Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich
	Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar 247 Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi
	Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools..... 250 Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna
	Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari 255 Berdiyeva Dilnoza A'zamovna
	Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv 258 Charos Axmadova
	STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish 262 Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich
	Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi 267 Djalalov Baxromjan Begmurzayevich
	Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar 272 Erimmetova Nafisa Bahromovna
	Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari 279 Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi
	Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish tehnologiyalari..... 283 Karimov Jaxongir Abdunabiyevich
	Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili..... 287 Madaminova Shaxodat Shomurotovna
	Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari..... 293 Mahmudova Maftuna Aktam qizi
	Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study 297 Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li
	Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi..... 301 Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza
	Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari..... 305 Muxitdin Nazarov
	10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ... 310 Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi
	Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya..... 314 Qurbonova Gulmira Alisher qizi

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
<i>Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
<i>Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna</i>	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
<i>To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich</i>	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
<i>Turabova Lobar Xusen qizi</i>	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
<i>Usmonova Xusnora Ergashovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish.....	344
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
<i>Axmedov Gayratjon Kosimovich</i>	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
<i>Бабаджанова Гулчехра</i>	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
<i>Габдулманова Ильнура Минисламовна</i>	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
<i>Ergashova Dilafro'z</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
<i>Hayitova Sarvinov Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna</i>	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project).....	368
<i>Khurshida Kuchkarova</i>	
O'spirinlarda kiberbullingning profilaktikasi va psixokorreksion imkoniyatlari.....	373
<i>Ibodova Gulimehr Inoyat qizi</i>	
Pedagogical Factors and Didactic Conditions for Developing Communicative Competence in Future Teachers.....	378
<i>Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Musiqqa ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	382
<i>Altmisheva Maftunabonu Baxtiyor qizi</i>	
The Importance of the Concept of Discursive Competence in Teaching English.....	386
<i>Mukhamatjonova Diyora Rustam qizi</i>	
Koxlear implantli bolalarni ta'lim jarayoniga moslashtirishning korreksion-pedagogik asoslari.....	390
<i>Najimova Muhabbat</i>	
Alfa avlod uchun internet xavflari klassifikatsiyasi metodlarini ishlab chiqish klassifikatori	393
<i>Ahralov Shavkat Sulaymonovich, Ahrorova Sevara Sulaymon qizi</i>	
Aqli zaif o'quvchilar ta'limida sensor integratsiyaning pedagogik imkoniyatlari.....	398
<i>Tajibayeva Shaxnoza Abdumuxtorovna</i>	
Koxlear implantatsiyali o'quvchilarning psixologik-pedagogik rehabilitatsiyasi samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.....	401
<i>Yuldasheva Saodat Utkurovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik fikr-g'oyalardan kreativ foydalanishga tayyorlashning ustuvor tamoyillari.....	406
<i>Akbarova Feruza Uktamjonovna</i>	

Biologiya ta'lim bosqichida noan'anaviy integratsiyalashgan darslar jarayonida CLIL texnologiyfsini joriy etish	410
Azimov Ibragimjon Toshpulatovich, Toshpo'latova Nigina Ibrohimjon qizi	
Onlayn ta'lim muhitida didaktik kompetensiyani takomillashtirish yo'llari	416
Kushimova Mahbuba Janibekovna	
Inklyuziv ta'lim sharoitida koxlear implantga ega bolalarning eshituv-nutqiy faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari.....	420
Mirzayeva Umidaxon Inamovna	
Bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda pedagogik shart-sharoitlar va tamoyillar tizimi.....	423
Omanqulova Shohida Nematillo qizi	
Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning psixologik imkoniyatlari.....	426
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Changes in the Structure and Strength of the Aluminum Alloys SAV-1 Irradiated With Fast Neutrons	431
S. A. Baytelesov, F. R. Kungurov, G. N. Turdieva, I. V. Papushki, A.V. Galushko	
Bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashga diagnostik model asosida yondashuv.....	438
Suvankulova Malika Baxtiyor qizi	
"Integratsion mexanizm" – integratsiyani tadqiq etishdagi muhim yo'nalish sifatida	444
Xayitov Lazizbek Rustamjon o'g'li	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talaba qizlarining somatotipik va funksional xususiyatlariga ko'ra tabaqalashtirilgan individual fitnes mashg'ulotlari uslubiyati.....	447
Ziyatov Muhammad Namazovich	
Проблемы формирования координационных способностей у дошкольников с нарушением слуха и рекомендации по их развитию	451
Закирова Сарвиноз Баратовна, Кобулова Шахризода Равшан кизи	
Uy ta'limi sharoitida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	455
Sodiqova Nurgul Tursunboyevna	
Paradzyudoni rivojlantirishning dolzarb muammolari va ularni takomillashtirish yo'llari.....	459
Berdiyev Sherzod Ochilovich	
Pedagogik antropologiya Ushinskiy talqinida	462
Ochilova M. P.	
Using Concept Checking Questions to Improve Vocabulary Retention in English Language Classrooms: Evidence from Uzbekistan	468
Ramazonov Jasurbek Safar O'g'li	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASH KOMPETENTSIYASINI BAHOLASHGA DIAGNOSTIK MODEL ASOSIDA YONDASHUV

Suvankulova Malika Baxtiyor qizi

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlar markazi mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Mantiqiy fikrlash kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi asosida maqsadli, mazmuniy, diagnostik va natijaviy komponentlardan iborat diagnostik model taklif etilgan. Shuningdek, modelning baholash mezonlari, indikatorlari hamda amaliy qo'llash mexanizmlari ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini aniqlash va rivojlantirishda diagnostik modelning samaradorligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: mantiqiy fikrlash, kompetensiya, diagnostika, diagnostik model, baholash mezonlari, bo'lajak o'qituvchi, pedagogik texnologiyalar.

Abstract: The article analyzes the theoretical and practical aspects of assessing the logical thinking competence of prospective teachers. Based on the structural framework of logical thinking competence, a diagnostic model consisting of target, content, diagnostic, and outcome components is proposed. The study also substantiates the assessment criteria, indicators, and practical implementation mechanisms of the model. The findings demonstrate the effectiveness of the diagnostic model in identifying and developing the logical thinking competence of future teachers.

Key words: logical thinking, competence, diagnostics, diagnostic model, assessment criteria, prospective teacher, pedagogical technologies.

Аннотация: В статье проанализированы теоретические и практические аспекты оценки компетенции логического мышления будущих учителей. На основе структурного содержания компетенции логического мышления предложена диагностическая модель, включающая целевой, содержательный, диагностический и результативный компоненты. Также научно обоснованы критерии оценки, индикаторы и механизмы практического применения данной модели. Результаты исследования подтверждают эффективность диагностической модели в определении и развитии компетенции логического мышления будущих педагогов.

Ключевые слова: логическое мышление, компетенция, диагностика, диагностическая модель, критерии оценки, будущий учитель, педагогические технологии.

KIRISH

Jahon ta'lim tizimida kechayotgan transformatsiya jarayonlari ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'lim oluvchilar tomonidan muayyan bilimlar majmuasini o'zlashtirishning o'zi yetarli bo'lmay, ularning mazkur bilimlarni tahlil qilish, qo'llash, baholash va yangi vaziyatlarga moslashtirish qobiliyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, mantiqiy fikrlash kompetensiyasi shaxsning intellektual rivojlanishi va kasbiy faoliyati samaradorligini ta'minlovchi muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi.

Mantiqiy fikrlash insonning voqelikni anglash, hodisa va jarayonlar o'rtasidagi sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash, tahlil qilish, umumlashtirish, dalillash hamda asoslangan xulosalar chiqarish qobiliyatini ifodalaydi. Ayniqsa, pedagogik faoliyatda mazkur kompetensiyaning ahamiyati yanada yuqori bo'lib, o'qituvchining ta'lim mazmunini tahlil qilishi, o'quv materiallarini tizimlashtirishi, pedagogik vaziyatlarga nisbatan maqbul qaror qabul qilishi va o'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishi bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida mantiqiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish va uning shakllanganlik darajasini aniqlash muhim ilmiy-pedagogik vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Pedagogik va psixologik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mantiqiy fikrlash muammosi kognitiv psixologiya, ta'lim falsafasi, pedagogik diagnostika va kompetensiyaviy yondashuv doirasida turli jihatlardan

o'rganilgan. Biroq mavjud tadqiqotlarda mantiqiy fikrlashning nazariy asoslari, uni rivojlantirish texnologiyalari hamda baholash usullari keng yoritilgan bo'lsa-da, aynan bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini kompleks baholashga qaratilgan diagnostik modelning tuzilmasi, mezonlari va funksional komponentlari yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Bu esa mazkur kompetensiyani baholash jarayonida yaxlit yondashuvning shakllanmaganligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy oliy pedagogik ta'lim amaliyotida mantiqiy fikrlash darajasini aniqlash asosan test topshiriqlari yoki akademik o'zlashtirish ko'rsatkichlari orqali baholanmoqda. Bunday yondashuvlar mantiqiy fikrlashning kognitiv, analitik, argumentatsion va refleksiv jihatlarini to'liq qamrab olmasligi sababli uning haqiqiy shakllanganlik darajasini baholash imkoniyatini cheklaydi. Shu nuqtai nazardan, mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning ilmiy asoslangan diagnostik modelini ishlab chiqish hamda uning mezonlari va indikatorlarini aniqlash dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Biz ushbu tahlillar orqali bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashga qaratilgan diagnostik modelning pedagogik asoslarini ishlab chiqish va uning amaliy mexanizmlarini asoslashga harakat qilamiz.

Mantiqiy fikrlash kompetensiyasi shaxsning ma'lumotlarni tahlil qilish, voqea va hodisalar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, fikrlarni tizimlashtirish, dalillar asosida xulosa chiqarish hamda muammoli vaziyatlarga nisbatan ratsional yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini ifodalaydi. U faqat nazariy bilimlar yig'indisidan iborat bo'lmay, balki intellektual faoliyatni samarali amalga oshirishga xizmat qiluvchi bilim, ko'nikma va tajribalarning integratsiyalashgan tizimi sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogika nuqtai nazaridan mantiqiy fikrlash kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchining o'quv materiallarini tahlil qilishi, ta'lim mazmunini tizimlashtirishi, turli pedagogik vaziyatlarga nisbatan maqbul qaror qabul qilishi va o'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishi bilan uzviy bog'liqdir.

Mantiqiy fikrlash kompetensiyasining tuzilmasini tahlil qilish uning bir nechta o'zaro bog'liq komponentlardan tashkil topganligini ko'rsatadi:

- *Birinchi komponent* - kognitiv komponent bo'lib, u mantiqiy tushunchalar, qoidalar va operatsiyalar haqidagi bilimlarni qamrab oladi.
- *Ikkinchi komponent* - analitik komponent bo'lib, ma'lumotlarni tahlil qilish, taqqoslash, tasniflash va umumlashtirish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi.
- *Uchinchi komponent* - argumentatsion komponent sifatida namoyon bo'lib, shaxsning o'z fikrini dalillar orqali asoslash va himoya qilish ko'nikmalarini ifodalaydi.
- *To'rtinchi komponent* esa refleksiv komponent bo'lib, fikrlash jarayonini baholash, xatolarni aniqlash va o'z intellektual faoliyatini takomillashtirish imkoniyatini ta'minlaydi.

Demak, mantiqiy fikrlash kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lgan, kognitiv, analitik, argumentatsion va refleksiv tarkibiy qismlarni qamrab oluvchi murakkab integrativ tuzilma hisoblanadi.

Mantiqiy fikrlash muammosi turli fan sohalarida keng o'rganilgan bo'lib, uning shakllanishi va baholani-shiga doir yondashuvlar vaqt o'tishi bilan takomillashib borgan. Ilmiy adabiyotlarda mazkur masalaga nisbatan kognitiv, ijtimoiy-konstruktivistik, kompetensiyaviy va diagnostik yondashuvlar shakllangan.

Kognitiv yondashuv vakillaridan biri bo'lgan J. Piaje inson tafakkurining rivojlanishini bosqichma-bosqich kechuvchi jarayon sifatida talqin qilib, mantiqiy operatsiyalar shaxs intellektual kamolotining muhim ko'rsatkichi ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, tahlil qilish, tasniflash va umumlashtirish kabi operatsiyalar mantiqiy fikrlash darajasini aniqlashda asosiy mezonlardan hisoblanadi.

Ijtimoiy-konstruktivistik yondashuv doirasida L. S. Vygotskiy tafakkur rivojlanishining ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liqligini asoslab bergan. Olimning ta'kidlashicha, insonning intellektual faoliyati ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Shu bois mantiqiy fikrlashni baholashda faqat individual natijalar emas, balki shaxsning muammoli vaziyatlardagi faoliyati va muloqot jarayoni ham hisobga olinishi lozim.

Ta'lim sohasida mantiqiy fikrlashni baholash masalasi B. Blum taksonomiyasi doirasida ham keng yoritilgan. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilish jarayoni oddiy eslab qolishdan tortib tahlil qilish, baholash va yaratish kabi yuqori darajali kognitiv operatsiyalargacha bo'lgan bosqichlarni qamrab oladi. Ko'rinib turibdiki, mantiqiy fikrlash darajasini baholashda tahlil, sintez va baholash kabi yuqori kognitiv ko'nikmalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda mantiqiy fikrlash ko'p hollarda tanqidiy fikrlash bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilinadi. Xususan, R. Ennis tanqidiy fikrlashni qaror qabul qilish va fikrni asoslash jarayonida dalillarni baholash

qobiliyati sifatida izohlaydi. R. Pol va L. Elder esa mantiqiy fikrlashni intellektual standartlar - aniqlik, izchillik, mantiqiylik va dalillanganlik orqali baholash mumkinligini ta'kidlaydilar.

Yuqoridagi olimlar tadqiqotlari va yondashuvlari tahlili shuni ko'rsatadiki, mantiqiy fikrlashni baholashga doir nazariy asoslar yetarlicha shakllangan bo'lsa-da, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligi nuqtai nazaridan mazkur jarayonni kompleks baholashga qaratilgan yagona diagnostik model haligacha to'liq shakllanmasdan qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Shuni ta'kidlab o'tish joizki, mantiqiy fikrlashni baholash metodologiyasi pedagogika va psixologiya fanlarida uzoq tarixiy taraqqiyot yo'lini bosib o'tganligi bilan xarakterlanadi. Jumladan, ilk tadqiqotlarda asosiy e'tibor fikrlashning kognitiv mexanizmlarini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, keyinchalik mazkur jarayon shaxsning faoliyati, ijtimoiy muhiti va kasbiy kompetentligi bilan bog'liq holda tahlil qilina boshlandi. Gap shundaki, mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning zamonaviy modelini ishlab chiqish mazkur sohada shakllangan ilmiy yondashuvlarni tahlil qilish va ularning imkoniyatlari hamda cheklovlarini aniqlashni taqozo etadi.

XXI asrda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, global axborot makoni va tarmoqli kommunikatsiyalar rivojlanishi natijasida fikrlash faoliyatining mazmuni ham sezilarli darajada o'zgardi. Bugungi kunda shaxsdan ma'lumotni eslab qolish yoki tahlil qilishning o'zi yetarli bo'lmay qoldi. Axborot manbalarining ishonchligini baholash, turli nuqtai nazarlar va qarashlarni taqqoslash, dalillarni tekshirish, kognitiv xatolarni aniqlash hamda mustaqil qaror qabul qilish kabi ko'nikmalar tobora muhim ahamiyat kasb etayotgani bejiz emas.

Mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholash metodologiyasining yangi bosqichi XX asr oxiri va XXI asr boshlarida shakllana boshladi. Bu davrda tadqiqotchilar diqqati fikrlashning alohida intellektual operatsiyalarini aniqlashdan uning tuzilmasi, funksional xususiyatlari va amaliy samaradorligini kompleks baholashga ko'chdi. Ana shu jarayonda amerikalik olim Piter Fachionening ilmiy qarashlari muhim ahamiyat kasb etdi. U 1988–1990-yillarda AQShda amalga oshirilgan "Delphi" loyihasi rahbarlik qilib, tanqidiy fikrlash sohasida faoliyat yuritayotgan qirqdan ortiq yetakchi ekspertlarning xulosalarini umumlashirdi. Tadqiqot natijasida interpretatsiya, tahlil, baholash, xulosa chiqarish, tushuntirish va o'z-o'zini nazorat qilish fikrlash kompetensiyasining asosiy tarkibiy qismlari sifatida asoslandi. Fachionening ilmiy xizmati shundaki, u fikrlash jarayonini kognitiv va metakognitiv elementlarni qamrab oluvchi yaxlit tizim sifatida talqin qildi hamda mazkur komponentlarni diagnostik baholash imkonini beruvchi konseptual asoslarni ishlab chiqdi.

Zamonaviy fikrlash diagnostikasining rivojiga sezilarli hissa qo'shgan olimlardan yana biri amerikalik psixolog Diana Halperndir. Uning tadqiqotlari mantiqiy va tanqidiy fikrlashning kundalik hayot, kasbiy faoliyat va qaror qabul qilish jarayonlaridagi namoyon bo'lish shakllarini o'rganishga bag'ishlangan. Olim fikrlash sifatini baholashda dalillarni tahlil qilish, muqobil yechimlarni solishtirish, ehtimoliy xatolarni aniqlash va asoslangan qaror qabul qilish qobiliyatlariga alohida e'tibor qaratadi. Halpern konsepsiyasi raqamli axborot muhiti kengayib borayotgan hozirgi sharoitda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Sababi, zamonaviy inson oldida turgan asosiy vazifalardan biri axborot oqimini qabul qilishdan ko'ra uning ishonchligi, mantiqiyliigi va amaliy qimmatini baholash bilan bog'liqdir.

Fachione va Halpern tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvlar mantiqiy fikrlash diagnostikasini yangi bosqichga olib chiqqan ilmiy konsepsiyalar qatoriga kiradi. Fachione modeli fikrlashning ichki tuzilmasi va uning komponentlarini aniqlashga yo'naltirilgan bo'lsa, Halpern konsepsiyasi mazkur qobiliyatlarining amaliy vaziyatlarda namoyon bo'lish samaradorligini o'lchashga ustuvor ahamiyat beradi. Ikki yondashuvning o'zaro uyg'unligi fikrlash kompetensiyasini ham jarayon, ham natija nuqtai nazaridan baholash imkoniyatini yaratadi. Ularning nazariy g'oyalari kelgusi tadqiqotlarda kompetensiyaviy yondashuv va pedagogik diagnostika tamoyillari bilan integratsiya qilingan holda qo'llanildi.

Kompetensiyaviy ta'lim metodologiyasining rivojlanishi mazkur masalaga yanada kengroq yondashish imkonini berdi. Pedagogika sohasidagi yirik olimlar A.V. Xutorskoy va I.A. Zimnyaya ishlarida kompetensiya bilim, amaliy faoliyat tajribasi va shaxsiy munosabatning integral birligi sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv mantiqiy fikrlashni baholashda faqat intellektual operatsiyalar bilan cheklanmaydi, balki ularning amaliy pedagogik faoliyatda namoyon bo'lish darajasini ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, so'nggi yillarda OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) va PISA (O'quvchilarning ta'lim sohasidagi yutuqlarini xalqaro baholash dasturi) doirasida amalga oshirilgan tadqiqotlar fikrlash kompetensiyalarini baholashning yangi bosqichini boshlab berdi. Ularda tahlil qilish, dalillarni baholash, axborot manbalarini saralash va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmalari kompleks baholanmoqda. Biroq mazkur yondashuvlar umumiy ta'lim natijalarini baholashga yo'naltirilgan bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik faoliyati xususiyatlarini to'liq qamrab olmaydi.

Bugungi kungacha mantiqiy fikrlashni baholash sohasida boy nazariy va amaliy tajriba to'plangan bo'lsa-da, mavjud diagnostik modellarning aksariyati yo kognitiv ko'nikmalarga, yo tanqidiy fikrlashning alohida jihatlariga yo'naltirilmoqda. Natijada pedagogik oliy ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini kognitiv, analitik, argumentatsion va reflektiv komponentlar birligida baholash imkonini beruvchi kompleks diagnostik tizimga ehtiyoj saqlanib qolmoqda.

Shu sababli mazkur tadqiqot orqali kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik diagnostika nazariyasi va zamonaviy baholash texnologiyalarining integratsiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashga qaratilgan diagnostik model ishlab chiqishga harakat qildik. Mazkur model fikrlash jarayonining tarkibiy qismlarini aniqlash, ularning shakllanganlik darajasini baholash va natijalar asosida rivojlantiruvchi pedagogik qarorlar qabul qilish imkoniyatini ta'minlaydi.

Metodologik tahlil natijalariga ko'ra, mantiqiy fikrlash kompetensiyasi ko'p o'lchovli tuzilma ekanligini ko'rish mumkin. Shuning uchun uni birgina test yoki alohida kognitiv operatsiya orqali baholash yetarli emas. Tadqiqot doirasida mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholash uchun to'rt o'lchovli mezonlar tizimi taklif etildi: kognitiv, analitik, argumentatsion va reflektiv mezonlar.

1-jadval: **Mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholash mezonlari va indikatorlari**

Mezon	Indikatorlar	Ko'rsatkichlar
Kognitiv	Mantiqiy tushunchalarni bilish	Tushunchalarni to'g'ri izohlay olishi
	Mantiqiy operatsiyalarni qo'llash	Tahlil, taqqoslash, umumlashtirishni bajarishi
Analitik	Sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash	Muammoni tahlil qilish darajasi
	Ma'lumotlarni tizimlashtirish	Xulosa chiqarish sifati
Argumentatsion	Fikrni asoslash	Dalillardan foydalanish darajasi
	Muhokama olib borish	Mantiqiy izchillik
Refleksiv	O'z fikrini baholash	Xatolarni aniqlay olishi
	Intellektual o'zgarishlarni anglash	O'z faoliyatini tahlil qilishi

Biz tomonimizdan taklif etilayotgan diagnostik model mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning maqsad, mazmun, jarayon va natijalarini o'zaro bog'lovchi yaxlit pedagogik tizim sifatida ishlab chiqilgan bo'lib, u to'rtta o'zaro bog'liq funksional blokdan tashkil topadi:

- Maqsadli blok** - mantiqiy fikrlash kompetensiyasining shakllanganlik darajasini aniqlash, monitoring qilish va rivojlantirish maqsadini ifodalaydi.
- Mazmuniy blok** - mantiqiy fikrlashning kognitiv, analitik, argumentatsion va reflektiv tarkibiy qismlarini qamrab oladi.
- Texnologik-diaagnostik blok** - baholash mezonlari, indikatorlar, testlar, keyslar, vaziyatli topshiriqlar, raqamli baholash vositalari va monitoring mexanizmlarini o'z ichiga oladi.
- Natijaviy blok** - mantiqiy fikrlash kompetensiyasining yuqori, o'rta va boshlang'ich darajalarini aniqlash hamda rivojlanish dinamikasini baholashga xizmat qiladi.

Modelning asosiy afzalligi shundaki, u baholashni kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizm sifatida talqin qiladi.

Zamonaviy pedagogik diagnostika tajribasi ko'rsatishicha, yagona baholash vositasi orqali fikrlash kompetensiyasining barcha jihatlarini qamrab olish imkoniyati cheklangan. Shu sababli tadqiqot doirasida testlar, keys-stadi texnologiyasi, muammoli vaziyatlar va interaktiv topshiriqlardan iborat kompleks diagnostik vositalar majmuasi taklif etildi.

Test topshiriqlari mantiqiy fikrlashning kognitiv tarkibiy qismlarini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ular orqali tushunchalarni anglash, mantiqiy operatsiyalarni qo'llash, munosabatlarni aniqlash va xulosa chiqarish ko'nikmalari o'rganiladi. Ayniqsa, ko'p bosqichli mantiqiy zanjirga asoslangan testlar talabning fikrlash jarayoni haqida kengroq ma'lumot olish imkonini beradi.

Keys texnologiyasi esa mantiqiy fikrlashning amaliy jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Keyslar orqali talabalarining pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, muammoni aniqlash, muqobil qarorlarni taqqoslash va eng maqbul yechimni asoslash qobiliyatlari baholanadi. Mazkur yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy fikrlashini aniqlashda yuqori diagnostik qiymatga ega.

Muammoli vaziyatlar va interaktiv topshiriqlar fikrlashning analitik hamda argumentatsion jihatlarini baholash imkonini yaratadi. Bunday topshiriqlarda talabalar ma'lum pedagogik muammo yuzasidan o'z nuqtayi nazarini bildirishi, uni dalillar bilan asoslashi va turli fikrlar o'rtasida mantiqiy bog'lanishlarni ko'rsatishi talab etiladi.

Shu jihatdan interaktiv topshiriqlar mantiqiy fikrlashning real faoliyatda namoyon bo'lish darajasini aniqlashga xizmat qiladi.

Raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi diagnostik jarayonga yangi imkoniyatlar olib kirmoqda. Xususan, elektron test platformalari, onlayn keyslar, virtual muhokama maydonlari va raqamli portfoliolar baholash natijalarini tezkor tahlil qilish, dinamik monitoring yuritish hamda har bir talabning individual rivojlanish trayektoriyasini kuzatish imkonini yaratadi.

Taklif etilayotgan diagnostik modelni joriy etish muayyan ketma-ketlik asosida amalga oshiriladi. Bu jarayon to'rt bosqichni o'z ichiga oladi.

Birinchi bosqich - boshlang'ich diagnostika. Ushbu bosqichda talabalarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasining dastlabki holati aniqlanadi. Kognitiv, analitik, argumentatsion va refleksiv ko'rsatkichlar bo'yicha olingan natijalar keyingi ishlarni rejalashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchi bosqich - kompleks baholash. Bu bosqichda testlar, keyslar va interaktiv topshiriqlar orqali mantiqiy fikrlash kompetensiyasining barcha tarkibiy qismlari o'rganiladi. Turli diagnostik vositalarning bir vaqtning o'zida qo'llanilishi natijalarning obyektivligini oshiradi hamda kompetensiyaning shakllanganlik darajasini aniqroq belgilash imkonini beradi.

Uchinchi bosqich - natijalarni tahlil qilish va interpretatsiya qilish. Olingan ma'lumotlar mezonlar va indikatorlar asosida qayta ishlanadi. Natijalarning statistik va sifat tahlili amalga oshiriladi, talabalar yuqori, o'rta va boshlang'ich darajalar bo'yicha guruhlanadi.

To'rtinchi bosqich - pedagogik korreksiya va monitoring. Bu bosqichda diagnostik ma'lumotlar asosida rivojlantiruvchi topshiriqlar, individual tavsiyalar va maqsadli pedagogik ta'sir choralari ishlab chiqiladi. Keyinchalik qayta diagnostika orqali rivojlanish dinamikasi aniqlanadi va monitoring natijalari baholanadi.

Shunday yondashuv baholash jarayonini bir martalik nazorat tadbiri darajasidan uzluksiz rivojlantiruvchi mexanizm darajasiga olib chiqadi.

Aytish kerakki, taklif etilgan diagnostik modelning amaliy ahamiyati uning bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini kompleks baholash imkoniyatini ta'minlashi bilan belgilanadi. Model mantiqiy fikrlashning turli tarkibiy qismlarini bir vaqtning o'zida o'rganishga xizmat qilib, faqat bilim darajasini aniqlash bilan cheklanmay, talabning tahliliy, argumentatsion va refleksiv qobiliyatlari haqida ham ma'lumot olish imkonini yaratadi.

Mazkur modeldan pedagogika oliy ta'lim muassasalarida, malaka oshirish tizimida hamda bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash jarayonida foydalanish mumkin. Ayniqsa, ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish va pedagogik qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan ishlar samaradorligini baholashda yuqori amaliy qiymat kasb etadi.

Modelning yana bir muhim xususiyati uni raqamli ta'lim muhiti bilan integratsiya qilish imkoniyati bilan bog'liqligidir. Bu holat baholash jarayonini avtomatlashtirish, natijalarni tezkor qayta ishlash va uzoq muddatli monitoringni tashkil etish uchun qulay sharoit yaratadi.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan diagnostik yondashuvning samaradorligi uning to'rtta mezon va bir nechta indikatorlar asosida qurilganligi bilan izohlanadi. Bunday tuzilma mantiqiy fikrlash kompetensiyasining shakllanganlik darajasini har tomonlama baholash imkonini yaratib, diagnostik natijalarning ishonchligi va validligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholash masalasi pedagogika nazariyasi va amaliyotida dolzarb ahamiyat kasb etayotgan ilmiy muammolardan biri ekanligini ko'rsatdi. Ta'lim mazmunining kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashib borishi, raqamli ta'lim muhitining kengayishi hamda pedagog kadrlarga qo'yilayotgan yangi talablar mazkur kompetensiyani aniq baholashning ilmiy asoslangan mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan nazariy tahlillar va konseptual umumlashtirishlar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

*Birinchi*dan, mantiqiy fikrlash kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini belgilovchi muhim integrativ sifatlardan biri hisoblanadi. U kognitiv bilimlar bilan bir qatorda tahliliy fikrlash, dalillash, pedagogik qaror qabul qilish va refleksiv baholash qobiliyatlarining o'zaro uyg'unligi orqali namoyon bo'ladi.

*Ikkinchi*dan, mantiqiy fikrlashni baholash sohasida shakllangan klassik va zamonaviy yondashuvlar tahlili mazkur jarayonning bosqichma-bosqich takomillashib borganligini ko'rsatdi. Psixologik yondashuvlar fikrlashning kognitiv mexanizmlarini ochib bergan bo'lsa, kompetensiyaviy va diagnostik yondashuvlar uning amaliy faoliyatda namoyon bo'lish xususiyatlarini baholash imkoniyatlarini kengaytirdi.

Uchinchidan, raqamli ta'lim muhiti, axborot oqimining keskin ortishi va sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim sohasiga kirib kelishi mantiqiy fikrlash kompetensiyasi mazmunini yanada boyitmoqda. Bu holat fikrlashni baholashda axborotni saralash, dalillarni tekshirish, manbalar ishonchligini aniqlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

To'rtinchidan, tadqiqot jarayonida mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning kognitiv, analitik, argumentatsion va refleksiv mezonlarga asoslangan diagnostik model loyihasi ishlab chiqildi. Taklif etilgan model loyihasi mazkur kompetensiyaning tarkibiy qismlarini tizimli baholash hamda uning shakllanganlik darajasini aniqlash imkoniyatini yaratadi.

Beshinchidan, testlar, keyslar, muammoli vaziyatlar va interaktiv topshiriqlardan tashkil topgan kompleks diagnostik vositalar tizimi mantiqiy fikrlash kompetensiyasining turli jihatlarini har tomonlama o'rganishga xizmat qilishi asoslandi. Bu esa diagnostik natijalarning obyektivligi va ishonchligini oshirish uchun uslubiy zamin yaratadi.

Oltinchidan, taklif etilgan diagnostik model pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini baholash, individual rivojlanish trayektoriyalarini belgilash hamda ta'lim jarayoni samaradorligini monitoring qilishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholash sohasidagi izlanishlar kelgusida yanada kengayishini ko'rsatadi. Jumladan, raqamli diagnostika platformalari asosida avtomatlashtirilgan baholash mexanizmlarini ishlab chiqish, sun'iy intellekt texnologiyalari orqali fikrlash jarayonini tahlil qilish, mantiqiy fikrlash kompetensiyasining sohaviy va fanlararo indikatorlarini aniqlash hamda mazkur kompetensiyaning kasbiy faoliyat samaradorligiga ta'sirini empirik jihatdan o'rganish istiqbolli tadqiqot yo'nalishlari sifatida ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, taklif etilgan diagnostik model bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashning nazariy va metodik asoslarini takomillashtirishga xizmat qilib, pedagogik ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar tizimini boyitish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. Handbook I: Cognitive Domain. - New York: David McKay Company, 1956. - 207 p.
2. Ennis R.H. Critical Thinking. - Upper Saddle River: Prentice Hall, 1996. - 336 p.
3. Facione P.A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. - Millbrae, CA: The California Academic Press, 1990. - 112 p.
4. Halpern D.F. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. - 5th ed. - New York: Psychology Press, 2014. - 624 p.
5. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. - 3rd ed. - Boston: Pearson Education, 2014. - 348 p.
6. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. - London: H.K. Lewis & Co. Ltd., 1984. - 251 p.
7. Piaget J. The Psychology of Intelligence. - London: Routledge, 2001. - 182 p.
8. Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. - New York: George Braziller, 1968. - 289 p.
9. Vygotskiy L.S. Мышление и речь. - Moskva: Labirint, 1999. - 352 s.
10. Leontev A.N. Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost. - Moskva: Politizdat, 1975. - 304 s.
11. Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetentsii - novaya paradigma rezultata obrazovaniya // Vysshee obrazovanie segodnya. - 2003. - № 5. - S. 34-42.
12. Xutorskoy A.V. Klyuchevyye kompetentsii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya // Narodnoe obrazovanie. - 2003. - № 2. - S. 58-64.
13. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2006. - 159 b.
14. Xodjaev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. - Toshkent: Sano-standart, 2017. - 416 b.
15. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. - Paris: OECD Publishing, 2023. - 368 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.